

LA POESIA DE JORDI PAMIAS. LLUM I OMBRA

Isidor Cònsul

Presentar l'obra poètica de Jordi Pàmias encara demana una tombarella prèvia de situació. Fa prop de quaranta anys, quan el poeta començava a escatir versos amb consciència professional, l'edició en català just sortia de les catacumbes imposades per la nit del franquisme. Érem lluny dels eixos més afinats de l'edició actual i el fet de publicar - encara més si es tractava de poesia i el poeta era novençà- podia convertir-se en una gesta plena de dificultats. Els llibres feien anys de cua a les editorials i molts suportaven, estoics i pacients, una convalescència silenciosa al fons del calaix.

Aquesta conjuntura de precarietats, que s'allargà ben bé fins a mitjan de la dècada dels setanta, contribuí al notori desgavell cronològic de moltes trajectòries literàries, entre les quals la de Jordi Pàmias. Fent un compte mal tallat, només la meitat de la dotzena de llibres de poesia que ha publicat han sortit al carrer en el temps que tocava; l'altra meitat, en bona lògica els més primerencs, ho han fet de trasantó i sovint a remolc de l'impacte d'un premi. Aquest desordre entre el temps de creació i el d'edició ha desorientat la recepció crítica de Jordi Pàmias i no és estrany que s'hagi vist, des de la distància, com una trajectòria ondulant entre zigzagues d'inseguretat quan, fet i fet, és una poètica que es mou segura pels topants d'una enorme coherència interior. Poso un parell d'exemples que em semblen clars: Cançons de la nit benigna i Clam de la neu no són, només, dos llibres anteriors a Flauta del sol (1979), també són obres que en preparen i puntegen l'arribada. El llibre guanyador del premi Carles Riba de 1978 és, en certa manera, una astuta síntesi dels camins que obren aquests dos llibres, però tots dos -ai las!- es publicaren anys després de Flauta del sol. No ha estat fàcil, doncs, llegir la coherència que els ordenava en el seu temps de creació. Un altre exemple - més extrem si cal- és el volum Entre el record i

el somni, la primera redacció del qual reula fins als primers seixanta, però no es publicà fins al 1992, gairebé trenta anys després, aprofitant el coixí del Premi Ciutat de Palma i l'esforç d'una revisió per part del poeta¹.

UNA TRAJECTÒRIA COHERENT

L'estrat més matiner de Jordi Pàmias té flaires de cuina neoromàntica i s'ajoca en els contorns d'un parell de llibres - Entre el record i el somni [1963] (1992) i Ofrena de l'hora grisa² [1963] (1982) - fins arribar a un segon estrat que el féu entroncar, bé que de manera epigonal, amb els corrents i l'estètica del **Realisme històric**. Sobre l'argila dels primers versos, el poeta incorporà detalls de quotidianitat, girs de voluntat èpica i el retomb d'una ullada crítica segons com ho indicaven els cànons d'una tendència militant teoritzada per Josep M. Castellet i per Joaquim Molas en la polèmica antologia de 1963, Poesia catalana del segle XX. Així es bastiren els centres concèntrics de La meva casa³ (1972), continuats a Cansada veu⁴ i en un tercer lliurament bandejat, d'entrada, pel poeta, Memòria d'un temps empresonat⁵ [1973-74] (1986).

L'evolució del poeta continuà en un sinclinal d'argiles en gradació progressiva i, ben mirat, Cansada veu i Memòria d'un temps empresonat també s'abillaven com a textos de frontera entre el sentit epigonal del **Realisme històric** i l'inici de registres nous que

¹En endavant, quan la diferència entre creació i edició és molt evident, poso entre claudàtors l'any de redacció i entre parèntesi, com és usual, el d'edició.

² El llibre va romandre inèdit fins que, revisat minuciosament per l'autor, es publicà en el primer lliurament de l'Obra Poètica, El foc a la teulada (Obra Poètica I). Llibres del Mall, 1982.

³ La meva casa és un llibre escrit l'any 1965 i guanyà el premi Joan Salvat-Papasseit en el 1969. Fou editat per Josep Pedreira a Les Quatre Estacions el 1972.

⁴ Cansada veu és el títol definitiu d'un recull que, en la seva primera edició portava el de Fantasia per a ús de la gent sàvia i altres poemes. Les Quatre Estacions. Barcelona, 1974. Es un recull que aplega, de fet, poemes que pertanyen a La meva casa i altres escrits entre 1966 i 1972.

⁵ El títol primer, amb l'obra encara inèdita, era Acta i record d'un temps empresonat. Després de sotmetre'l a una profunda revisió, Jordi Pàmias el va incloure al segon volum d'Obra Poètica: La nit en el record (Obra Poètica II). Llibres del Mall. Barcelona, 1986.

intensificaven punts d'angoixa existencial i cantaven, en sentit contrari, la joia per la plenitud de l'amor. És per aquest camí que la poesia de Jordi Pàmias ha arribat fins al seu estrat més consistent, madur i superior: el que l'ha dut a envigorir un tou de lirisme interior contrapuntat per aquesta doble tensió temàtica. Cançons de la nit benigna [1975] (1980) participa amb eficàcia d'aquesta dualitat i si els seus primers moviments roden per una inquieta geografia de dolor, el volum acaba amb un esclat de goig i intensitat amorosa. Els dubtes, però, continuen i Clam de la neu [1977] (1986) es concreta com el llibre potser més sever d'aquesta tongada. Però la dualitat del contrapunt temàtic es torna a identificar fàcilment a Flauta del sol (1979), a Lluna d'estiu (1985) i a Amfora grega (1985), i també en els volums de continuïtat fins ara mateix, El camí de ponent (1990), L'alegria velada (1992) i La plana verda (1994).

UNA GEOMETRIA EXISTENCIAL, AMOROSA I MÍTICA

L'any 1985, en el pròleg a Amfora grega, vaig mirar de definir les coordenades de l'estrat més madur de la poesia de Jordi Pàmias en el joc d'una geometria existencial, amorosa i mítica. Mirava de concretar-ho en la figura d'un triangle metafòric, el vèrtex superior del qual era senyorejat pels aspres d'una malestar existencial entestat, debades, a rastrejar solucions per als interrogants obscurs de l'existència i els problemes de la derrota del viure. Per defensar-se'n i també per apaivagar els estralls devastadors d'aquests cops d'angoixa, el poeta havia sabut arrecerar-se en el suport de dos caminadors d'enorme eficàcia: cantar la joia d'una intensa experiència amorosa i cercar aixopluc en el castell de records del mite de la infantesa. Aquest darrer element ha configurat els topants i la dimensió d'un paradís perdut des d'on s'enyora, sobretot, la solidesa dels murs de la casa pairal que el defensaven tothora del temps inclement. El mite fluïa, i flueix encara, amb

música melangiosa de records de la llar de Guissona, en la presència cada cop més boirosa dels pares i en la nostàlgia d'uns carrers i paisatges segarrencs que li han peixat l'ànima, des dels jocs d'infant fins als fràgils revolts de la maduresa.

En un dels darrers reculls, L'alegria velada, els caminadors que també fan de recer del filaberquí de l'angoixa s'han enriquit amb un tombant religiós que es reprèn del darrer tram d'El camí de ponent. Als poemes L'esfinx i Suite del silenci, Jordi Pàmias s'encarava a una única i terrible certesa, la de l'atzar i la mort, i reflexionava, alhora, sobre el **llarg silenci de Déu, en un espai poblat d'enigmes**. Els versos de L'alegria velada tomben les dues afirmacions anteriors en un volum presidit per la necessitat del poeta d'encarar-se al silenci de Déu i combatre íntimament aquella única certesa de l'atzar i de la mort. Ho fa per la carcanada d'un doble discurs que li arriba de l'univers mitològic i de l'embolcall sobri i fonamental de la poesia mística. La plana verda tanca, per ara, un procés de més de trenta anys de creació amb un exercici de síntesi que allita la convivència harmònica de cicles diferents: onze poemes de la dècada dels setanta i onze més de la dels vuitanta.

Sembla clar que els darrers lliuraments poètics de Jordi Pàmias han consolidat la saó d'una poètica sempre mesurada i en equilibri, que sovint se'm presenta amb la civilitzada pulcritud noucentista d'un jardí anglès. S'hi marca la cura amorosa en el domini de les formes i també hi queden ben definits els perfils i les aromes de les plantes majors que s'hi conreen. Els versos flueixen amb destresa i es deixa clar, ara i adès, l'habilitat del poeta en lliçons que freguen, sovint, el virtuosisme formal. Només de tant en tant, pel desplegament lluminós d'aquesta poesia suren girs d'ombres reincidentes, la sensació que queixalem menges conegudes i que els topants de maduresa s'afilaren a punt per a perpetuar-se, recurrents, en volums posteriors.

Isidor Cònsul